

2. Věková a vzdělanostní homogamie párů žijících v manželství a v nesezdaných soužitích

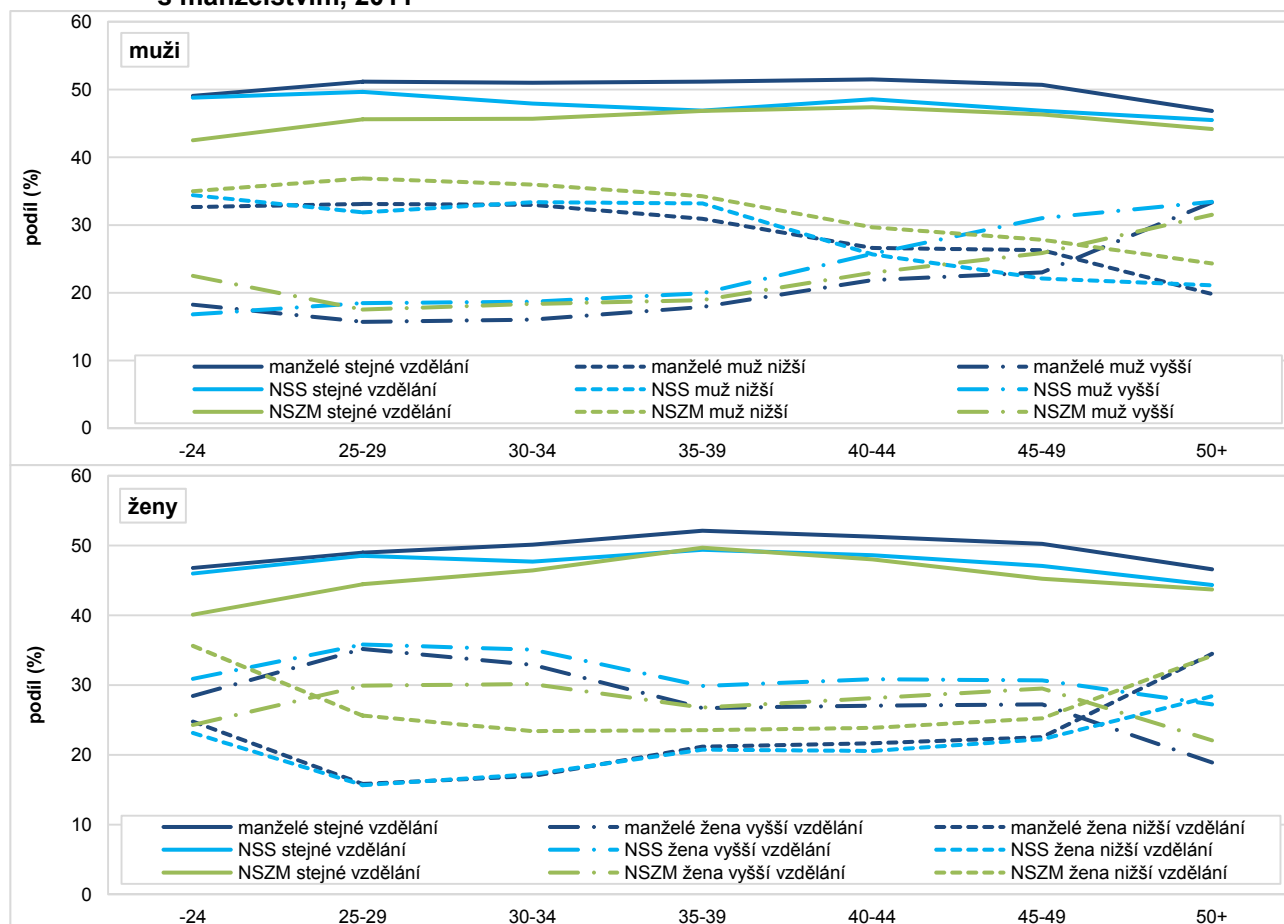
Díky datům o domácnostech ze sčítání lidu je možné zkoumat homogamii partnerů nejen u manželských párů, ale také v nesezdaných soužitích a lze tedy porovnat, do jaké míry se liší podobnosti partnerů, kteří svůj vztah legitimizovali a těch, kteří tak neučinili.

2.1 Vzdělanostní homogamie párů žijících v manželství a v nesezdaných soužitích

Partneři žijící v manželství mají častěji stejné vzdělání než ti v nesezdaných soužitích

Podle Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 u 48,5 % manželských párů měl muž a žena stejné dosažené vzdělání, u nesezdaných párů to bylo o 1,7 p.b. méně tedy 46,7 %. Podíl svazků, ve kterých žena měla vyšší vzdělání než její partner, pak byl u manželských párů nižší než u nesezdaných soužití (23,9 % vs. 30,3 %). Podíl vzdělanostně homogamních párů se pak u žen s věkem mírně zvyšuje a to zhruba do věkové kategorie 35-39 let, od kdy s věkem naopak pomalu klesá. Ve všech věkových kategoriích pak míra homogamie u nesezdaných párů dosahuje nižších hodnot než u manželských párů. Podíl heterogamních svazků se u sezdaných a nesezdaných párů liší nejvíce do 24 let, od tohoto věku nejsou rozdíly již tak výrazné, ale platí o něco vyšší zastoupení párů, kde má žena jak nižší, tak vyšší vzdělání (až od 28 let), u žen žijících ve faktickém manželství, na úkor homogamních svazků oproti manželským párům. U mužů pak byla situace obdobná jako u žen.

Graf č. 6 Vzdělanostní homogamie podle věku muže a ženy, podle typu soužití a zkušenosti s manželstvím, 2011

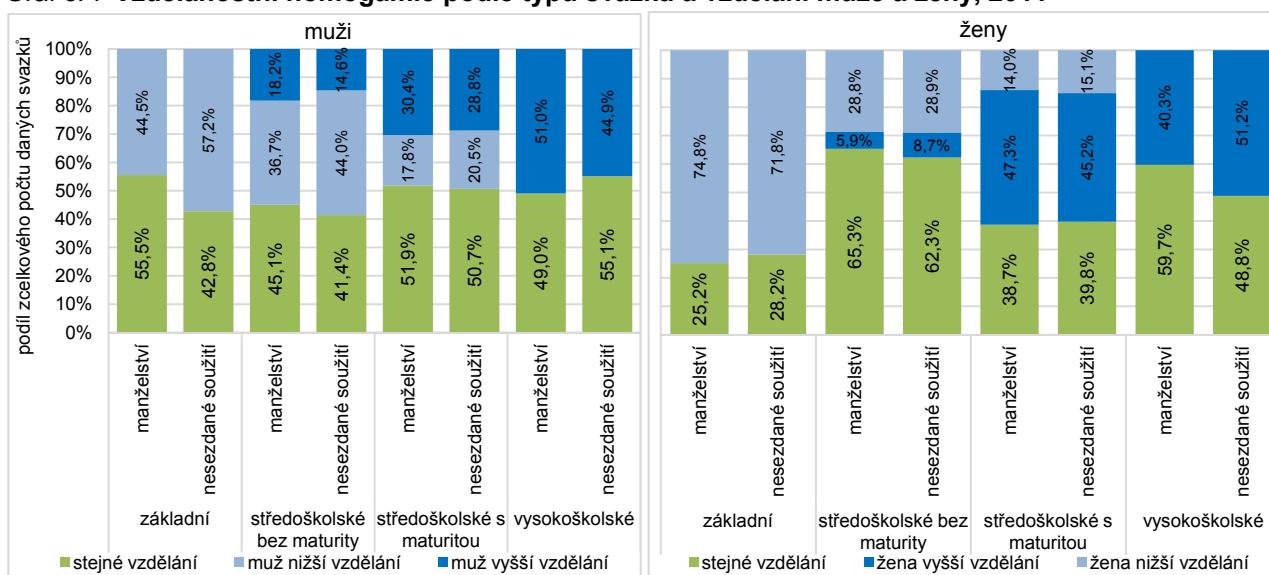
Poznámka: NSS – nesezdané soužití, svobodný/á; NSZM – nesezdané soužití, zkušenost s manželstvím

Zdroj dat: ČSÚ (SLDB), vlastní výpočty

Nesezdaná soužití tvořená svobodnými partnery se více podobala manželským párům

U svobodných nesezdaných partnerů pak nebyly rozdíly oproti manželským párům tak výrazné v porovnání s těmi, co již zkušenost s manželstvím měli (tzn. rozvedenými, ovdovělými nebo ženatými/vdanými). Nesezdané svazky vzájemně svobodných partnerů vykazovaly o trochu vyšší míru vzdělanostní homogamie – 48,5 %, tedy stejnou hodnotu jako manželské páry. U nesezdaných soužití, kde alespoň jeden z partnerů měl již zkušenost s manželstvím, jich bylo se stejně vzdělanými partnery méně - 45,5 %. Větší podobnost míry homogamie u nesezdaných párů, které tvoří svobodní, s manželskými páry se projevují zejména v mladších věkových skupinách (viz graf č. 6 na předchozí straně). Zhruba od 30 let (jak u mužů, tak u žen) se rozdíly mezi svobodnými a těmi, kteří již zkušenost s manželstvím měli, v nesezdaných soužitích zmenšují. Ženy žijící v kohabitaci, které již byly vdané, pak častěji žijí s partnerem s vyšším dosaženým vzděláním. Rozdíl je nejvýraznější ve věkové skupině 25-29 let, ve které podíl dosáhl hodnoty 25,4 %, o téměř 10 p.b. více než u žen v manželství nebo svobodných žen žijících s partnerem bez sňatku. Tento rozdíl je zřejmě způsoben tím, že mezi mladými ženami, které již mají zkušenost s manželstvím je větší zastoupení těch, které mají základní vzdělání (ve zmiňované věkové skupině 25-29 let to je 13,0 %, u žen žijících v manželství téměř třikrát méně – 4,8 %). Tím pádem mohou mít jen partnera se stejným vzděláním, nebo vyšším a jak je patrné z následujícího grafu č. 7 ve většině případů mají partnera právě s vyšším vzděláním. Mezi dříve vdanými ženami, které žijí ve faktickém manželství, jsou také častěji zastoupeny ženy se středoškolským vzděláním bez maturity, které také častěji žijí s mužem, který má vyšší vzdělání, než ženy s úplným středoškolským vzděláním.

Graf č. 7 Vzdělanostní homogamie podle typu svazku a vzdělání muže a ženy, 2011

Zdroj dat: ČSÚ (SLDB), vlastní výpočty

Největší rozdíly v podílu stejně vzdělaných partnerů a nesezdanými páry se projeví u mužů se základním vzděláním a žen s vysokoškolským vzděláním

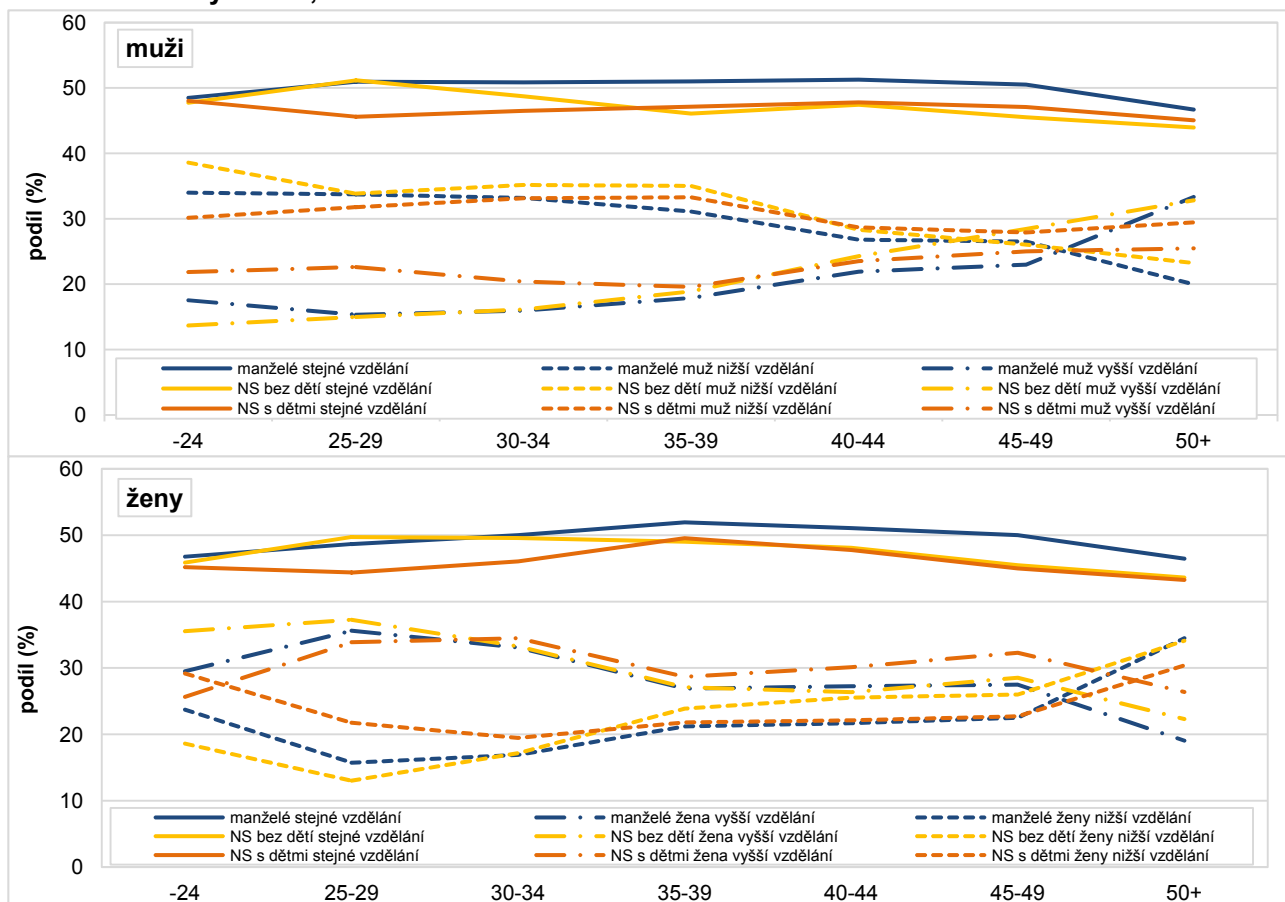
Míra vzdělanostní homogamie partnerů se liší podle dosaženého vzdělání a také podle pohlaví (viz graf č. 7). Nejvýraznější rozdíly ve výběrovém párování mezi manželskými a nesezdanými páry byly u žen s vysokoškolským a u mužů se základním vzděláním, tedy u těch, kteří nemohou žít ve svazku, ve kterém by žena měla nižší vzdělání. V obou případech osoby žijící v manželství mají častěji partnera nebo partnerku se stejným vzděláním než ti ve faktickém manželství. U ostatních vzdělanostních skupin nejsou rozdíly v homogamii mezi manželstvím a nesezdaným soužitím tak výrazné. Nejvyšší míru vzdělanostní homogamie vykazují ženy se středoškolským vzděláním bez maturity (65,3 % v manželství a 62,3 % v nesezdaném soužití), u mužů pak ti se základním vzděláním žijící v manželství (55,5 %) a vysokoškolsky vzdělaní v nesezdaných soužitích (55,1 %). U vysokoškolsky vzdělaných mužů žijících v kohabitaci pak mělo na míru homogamie vliv, zda již měli zkušenost s manželstvím. Svobodní muži výrazně častěji žili s partnerkou, která také vystudovala vysokou školu - 64,1 %,

naproti tomu mezi těmi, kteří si již prošli manželstvím, to bylo pouze 41,3 %. Muži se zkušeností s manželstvím žijící v nesezdaném soužití pak častěji žili s partnerkou, která měla nižší vzdělání, v porovnání se svobodnými. Rozdíl se se zvyšujícím se vzděláním zvětšoval a u vysokoškoláků představoval 22,7 p.b., ale ani u středoškolsky vzdělaných s maturitou nebyl malý – 10,3 p.b. U žen v nesezdaných soužitích byl největší rozdíl podle rodinného stavu u žen se základním vzděláním, kdy svobodné ženy měly častěji za partnera také muže se základním vzděláním, než ty, které měly již zkušenost s manželstvím (rozdíl 8,7 p.b.).

Nejčastěji se vzdělání partnerů lišilo o jeden stupeň

Stejně jako u snoubenců i u partnerů žijících v kohabitaci se u heterogamních svazků vzdělání partnerů nejčastěji lišilo o jeden stupeň. Takových svazků je u párů, kde má žena vyšší vzdělání 83,6 % a u těch, kde má partnerka naopak nižší vzdělání 85,5 %. Mírně se tak liší od manželských párů, u kterých v případě, že má žena nižší vzdělání jsou častější vyšší vzdělanostní rozdíly (u 14,0 % manželů se vzdělání liší o dva stupně a u 1,6 % o tři) a naopak u těch, kde měla žena vzdělání vyšší méně časté (12,8 % manželských párů se liší o dva stupně a více). U kohabituujících párů se tak častěji vyskytuje například kombinace žena vysokoškolačka-muž se základním vzděláním, ačkoliv se stále jedná o velmi málo početnou kombinaci (0,2 % ze vzdělanostně heterogamních svazků u manželských párů vs. 0,4 % u nesezdaných soužití). V případě vzdělanostního rozdílu se manželským párům více podobají nesezdaná soužití, kde alespoň jeden z partnerů již měl zkušenost s manželstvím, zejména v případě, že žena má nižší vzdělání než muž se struktura podle velikosti rozdílu ve vzdělání téměř shoduje se strukturou u manželských párů.

Graf č. 8 Vzdělanostní homogamie podle věku muže a ženy a typu domácnosti podle přítomnosti závislých dětí, 2011

Poznámka: NS – nesezdané soužití
Zdroj dat: ČSÚ (SLDB), vlastní výpočty

Míra vzdělanostní homogamie se podle přítomnosti závislých dětí v nesezdaném soužití liší nejvíce u mladých do 29 let

Dalo by se očekávat, že nesezdané páry se závislými dětmi¹ budou vykazovat obdobnou míru podobnosti jako manželské páry, ale není tomu úplně tak. Celkový podíl homogamních párů mezi nesezdanými partnery se neliší podle toho, zda s nimi v domácnosti žije závislé dítě, nebo ne - podíl homogamních svazků je stejný – 46,7 %. U jednotlivých druhů heterogamních svazků je pak rozdíl 2 p.b., přičemž podíl soužití, kde má žena nižší vzdělání, je u nesezdaných partnerů bez závislých dětí vyšší. K určité diferenciaci dochází při pohledu na vzdělanostní homogamii podle věku (viz graf č. 8). Struktura nesezdaných párů podle vzdělanostní homogamie se podle přítomnosti závislých dětí liší v nejmladších věkových kategoriích, tedy u mladých do 24 let a v kategorii 25-29 let. V tomto věku jak muži, tak ženy, pokud žijí v nesezdaném soužití se závislými dětmi, mají partnera se stejným vzděláním méně často oproti manželským párům a kohabitujičím bez závislých dětí. Naopak více jsou zastoupeny, kde muž má vyšší vzdělání než žena. Ve věkové skupině 25-29 let tvořil rozdíl mezi podílem párů, kde muž měl vyšší vzdělání, mezi nesezdanými páry bez dětí a manžely 7,3 p.b. u mužů a 6,0 p.b. u žen. U žen to může být opět způsobeno vyšším zastoupením osob s nižším vzděláním mezi těmi, které žijí v domácnosti se závislým dítětem, oproti manželským párům nebo nesezdaným soužitím bez závislých dětí. V pozdějším věku pak nejsou rozdíly mezi nesezdanými soužitími v závislosti na přítomnosti závislých dětí tak výrazné, kromě poslední věkové kategorie 50 let a starších.

2.2 Věková homogamie párů žijících v manželství a v nesezdaných soužitích

U nesezdaných soužití jsou častěji zastoupeny páry, kde je muž mladší než žena

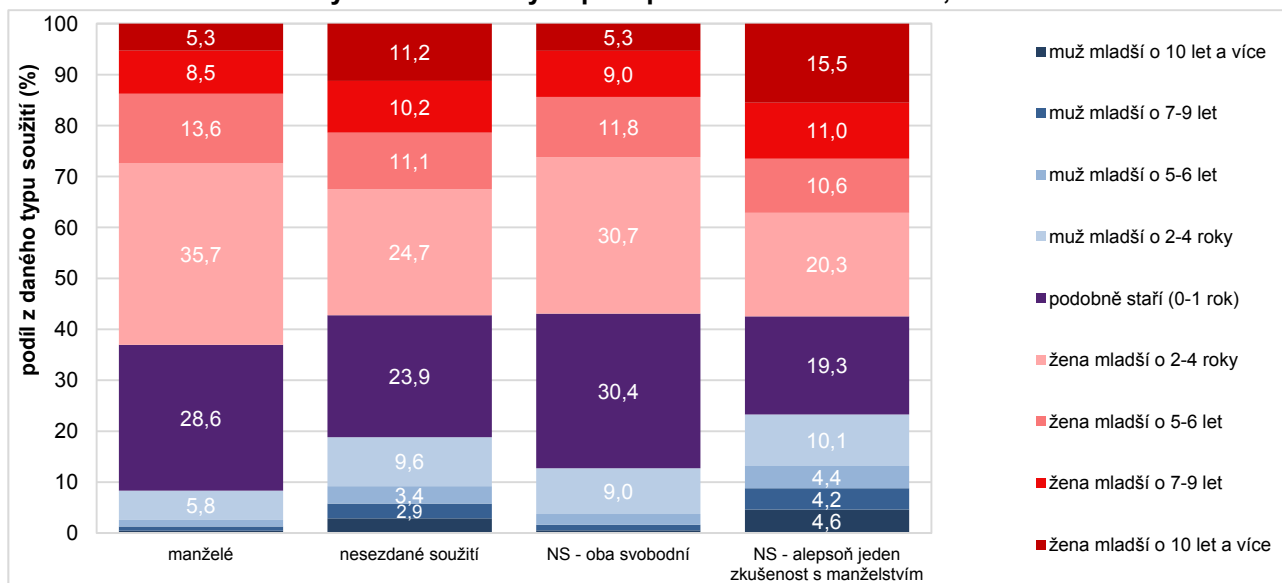
Jak u sezdaných, tak i u nesezdaných svazků platí, že převládají páry, ve kterých je muž starší². U 63,1 % manželských párů byl muž starší než žena o více jak rok, u kohabitučím pak o 5,8 p.b. méně. Mezi manžely byly také více zastoupeny stejně staré páry – 28,6 %, u nesezdaných párů to bylo 23,9 % (viz graf. č. 9). Naopak páry, ve kterých byla žena starší, byly u sezdaných zastoupeny méně než u faktických manželství - 8,3 % vs. 18,8 %. Struktura podle věkového rozdílu mezi partnery se pak u nesezdaných párů lišila podle rodinného stavu. Podíl párů se starším mužem se výrazněji nelišil, ale u oboustranně svobodných bylo vyšší zastoupení stejně starých partnerů (30,4 %) oproti párům, kde alespoň jeden z partnerů již v minulosti uzavřel manželství (19,3 %) a naopak podíl párů se starší ženou byl nižší (12,7 % vs. 23,3 %). Přítomnost závislých dětí v domácnosti neměla na míru věkové homogamie nesezdaných soužití podle věkového rozdílu téměř žádný vliv, protože rozdíl v podílu věkově homogamních svazků tvořil pouze 0,2 p.b. a u svazků se starším mužem 1,0 p.b. ve prospěch nesezdaných soužití se závislými dětmi.

U nesezdaných soužití, kde alespoň jeden z partnerů není svobodný, jsou častěji zastoupeny páry s výraznějšími věkovými rozdíly

Jak je vidět na grafu č. 9 na následující straně, u nesezdaných soužití se oproti manželským párům častěji vyskytují velmi vysoké věkové rozdíly (10 let a více) a to jak u párů, kde je starší muž, tak u těch, kde je starší žena. Tyto rozdíly jsou způsobeny zejména strukturou podle věkového rozdílu partnerů u párů, kde jeden z partnerů již měl zkušenost s manželstvím, protože v těchto svazcích byl podíl velmi věkově vzdálených partnerů výrazně vyšší – 15,5 % v případech, že byl starší muž a 4,6 % u partnerů se starší ženou, zatím co u oboustranně svobodných nesezdaných párů se struktura velmi podobala párům sezdaným.

¹ Závislé dítě je každá osoba v domácnosti tvořené 1 rodinou, která má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“, je ekonomicky neaktivní a je ve věku 0–25 let.

² Věkový rozdíl počítán z věku partnerů v dokončených letech

Graf č. 9 **Struktura sezdaných a nesezdaných párů podle věkového rozdílu, 2011**

Poznámka: NS – nesezdané soužití
Zdroj dat: ČSÚ (SLDB), vlastní výpočty

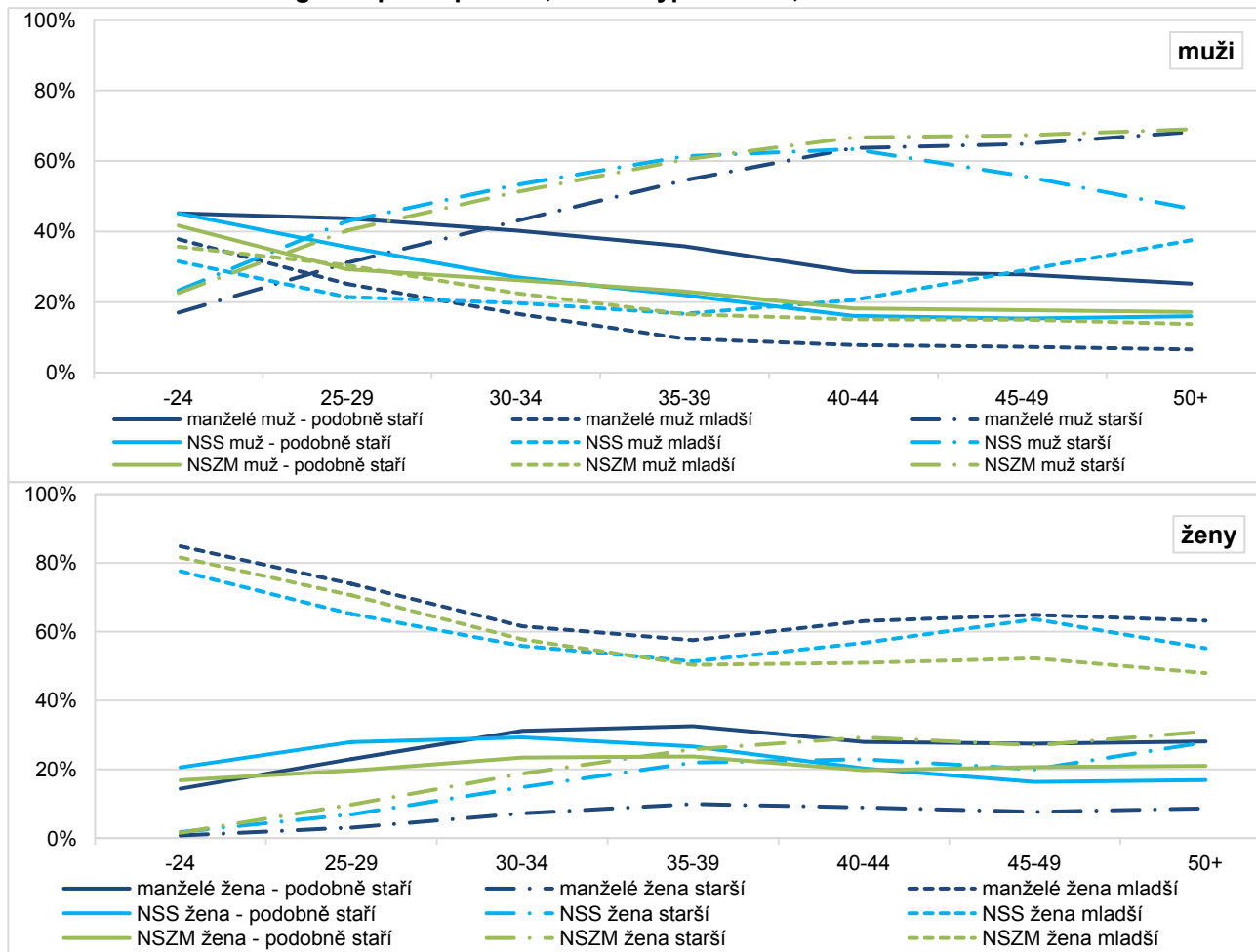
U žen se s věkem zvyšuje rozdíl mezi sezdanými a nesezdanými svazky v podílu soužití s mladším mužem

S věkem jak u mužů, tak u žen roste četnost soužití s mladším partnerem a platí to jak pro sezdané, tak i nesezdané páry. U žen se však s věkem rozdíly mezi těmito typy svazků zvětšují, přičemž od 35 let je u žen žijících ve faktickém manželství dvakrát až třikrát vyšší podíl těch, které žijí s mladším partnerem, než u stejně starých žen, které žijí v manželství. Tento rozdíl však může být způsoben odlišnou strukturou podle věku na počátku partnerství u vdaných a u žen v nesezdaných soužitích v dané věkové kategorii. Údaj o délce trvání faktických manželství bohužel není z dat ze sčítání lidu k dispozici. S věkem však přibývá u nesezdaných soužití zastoupení těch, ve kterých partneri již měly zkušenost s manželství a zároveň intenzita sňatečnosti zhruba po 30 letech věku u mužů i u žen postupně klesá. Dá se tedy předpokládat, že s rostoucím věkem se bude zvyšovat rozdíl v délce trvání partnerství mezi sezdanými a nesezdanými soužitími. U manželských párů se dá očekávat větší zastoupení déle trvajících svazků a naopak u kohabitací těch kratších, do kterých jak muži, tak ženy vstupovali ve vyšším věku, než stejně staří ženatí a vdané.

U nesezdaných párů je průměrný věkový rozdíl vyšší než u manželů

Vzhledem k vyššímu zastoupení partnerů s výraznějším věkovým rozdílem mezi nesezdanými páry, je průměrný věkový rozdíl mezi manželi nižší než u faktických manželství a to jak v případech, kdy je starší muž, tak i když je naopak mladší. Pokud je v páru starší muž, v průměru je pak starší o 5,0 let, pokud žije v manželství, ale o 6,5 let, pokud žije v kohabitaci. U párů, kde je starší žena, jsou věkové rozdíly nižší – 4,2 roku u manželství a 5,8 roku u nesezdaných párů. Opět je ale rozdíl mezi kohabitacemi podle rodinného stavu, přičemž u párů, kde jsou oba partneri svobodní, se věkové rozdíly příliš neliší od manželských párů (4 roky, pokud je starší žena a 5,1 let pokud je starší muž). S věkem pak jak u žen, tak u mužů, pokud žijí s mladším partnerem, roste jejich věkový rozdíl a také se zvětšují rozdíly mezi manželskými a nesezdanými páry, což může být ale ovšem způsobeno odlišnou strukturou podle délky trvání partnerství, jak je zmiňováno výše.

Graf č. 10 Věková homogamie podle pohlaví, věku a typu soužití, 2011

Poznámka: NSS – nesezdané soužití, svobodný/á; NSZM – nesezdané soužití, zkušenost s manželstvím

Zdroj dat: ČSÚ (SLDB), vlastní výpočty